

svakako hoće da nas bratski zagrlje, pa čak i one hrvatske krajeve koji od 1918 nisu uopće pripadali ni u kakvu državnu zajednicu s Ugarskom. Kako je uopće došao I. Despot u ovu bibliografiju? Po ovakvoj pseudohistorijskoj logici, u tursku nacionalnu bibliografiju išla bi sva naučna i književna djelatnost na području negdašnjeg turskog carstva pak prema tome i ova Mađarska historijska bibliografija. Apsurd je tako očit, da treba ustrajne tvrdoglavosti da se nastavi pojmovima iz imperijalističke periode mađarske politike.

M. Ujević

ANALI HISTORIJSKOG INSTITUTA U DUBROVNIKU, VI—VII, 1959, str. 439.

U posljednjem svesku »Anala« 29 autora obrađuje različite teme iz prošlosti Dubrovačke republike, Dalmacije, Hrvatske i drugih krajeva od najranijih vremena dalje. Oni obuhvaćaju mnogostruke aspekte povijesnog, kulturnog i privrednog života. »Anali« zadržavaju na taj način svoju već ustaljenu fizionomiju ne ograničavajući se samo na određeno područje i određene probleme.

G. Novak, Pogled u ekonomske prilike Visa u prvoj polovici XIX stoljeća (Bijeda i uspon jednog našeg otoka za vrijeme austrijske vladavine od Bečkog kongresa do pada Bachova apsolutizma), konstatira da »Vis, poslije neslućenog cvata koji je doživio za vrijeme engleske uprave, došavši pod Austriju spao je na obično otočno mjesto, bez većeg značenja za državu, koja se nimalo nije brinula za Dalmaciju, a ni za more, iako je u njoj bila sada i cijela nekadašnja kopnena Venecija i sve ono, što je ona na Jadranu imala«. Opširnije se zadržava na prilikama 1848. i konstatira da je pozive za ujedinjenje Dalmacije s Hrvatskom, upućene od nekih županija, općinska uprava na Visu bacila ad acta. Osobito su bile teške ekonomske prilike; ljudi su se tada »hranili samo divljim zeljem bez začina«. U izvještaju 1853. čita se »da u općini ima mnogo stanovnika koji zbog toga što nemaju odijela ne mogu u nedjelju ni u crkvu poći«.

Ž. Muljačić, O strankama u starom Dubrovniku (prilog povijesti dubrovačkog društva XVIII stoljeća), uočava da se između 1787. i 1795. dogodila neka krupna promjena u unutrašnjoj politici Republike koja je oduzela smisao podjeli plemstva na obične »nobiles« i na »patritii originarii et senatorii ordinis«. Podjela plemstva na salamankeze i sorboneze nije, po njegovu mišljenju, nastala iz ideoloških razloga nego na osnovu »čistoće krvi«. Ako se neki vlastelin oženio djevojkom, čiji pređi nisu potjecali od »starog« plemstva, postajao je sorbonez. Sorbonezi su tek 1808. postali brojčano jači. God. 1763. izbili su ozbiljni sukobi unutar vlasteoske klase u Dubrovniku zbog pokušaja jedne grupe »starih« da uvedu oligarhiju. Borbe su se prenijele na ulicu i zavladao je bezvlađe. Da bi razjasnio situaciju neposredno poslije toga događaja, autor upotrebljava privatne dokumente (»Storia di Ragusa« Dživa Natalića, korespondenciju T. Basiljevića itd.). Potkraj XVIII st. gubi se — prema autoru — grupiranje vlastele po »čistoći krvi«; ona se počinju dijeliti više po političkim uvjerenjima koja su bila u vezi s općom situacijom u Evropi.

Lj. Karaman, Razgovori o nekim problemima domaće historije, arheologije i historije umjetnosti. U mirnom i odmjerenom tonu, autor brani, popravlja ili napušta neka svoja mišljenja iz spomenutih područja. Govoreći o utjecaju materijalne kulture Ostrogota u Dalmaciji, on smatra da »drveni stil« vuče porijeklo iz tradicije domaćeg, po jeziku romaniziranoga ilirskog življa. — S obzirom na šest grobova u Biskupiji, iskopanih u prošlom stoljeću, tvrdi da potječu iz kraja VIII st., iz tzv. neznabožičkog razdoblja Hrvata, a ne iz IX stoljeća. — Misli da se Slaveni nisu u dva maha doselili u okolicu Zalavara jer to ne dopušta arheološka

argumentacija. — Dokazuje da je tip naušnica sa 3 jednake velike jagode općenit u slavenskom srednjovjekovnom nakitu i da se ne smije datirati ranije od XIII stoljeća. Upozorava da treba ustrajati uz naziv »srednjovjekovna dalmatinsko-hrvatska grupa« jer ona ima svoje vlastite varijacije općih tipova kao i karantansko-ketlaška i bijelobrdska grupa. Ispravlja svoje mišljenje da su srebrne naušnice iz Erduta uvezene iz Bizanta. — S obzirom na datiranje starohrvatskih spomenika pleterne dekoracije od VII—XI st. upozorava da kod datiranja neke pleterne skulpture treba biti oprezan i pripisivati ih nekom razdoblju tek »u koliko možemo na njemu konstatirati veći ili manji broj starijih ili mlađih varijanata.« — Polemizira s M. Barodom i zadržava svoje mišljenje da Slavac nije samostalni vladar Neretljana nego hrvatski kralj (1074—1075) i da je neretljanska oblast ušla u sklop hrvatske države već za vrijeme Petra Krešimira. — Ne slaže se s mišljenjem da identični ukrasni motivi pleternog karaktera na spomenicima ranoga Srednjeg vijeka u Italiji, starohrvatski pleter na ist. obali Jadrana, pleterni spomenici iz visokoga Srednjeg vijeka u Gruziji i pleterni dekor iz kasnoga Srednjeg vijeka moravske škole u Srbiji vuku porijeklo, između ostalog, od naroda koji, su pri seobi naroda došli u Evropu s istoka i iz okolice Crnog mora, tj. naroda koji su ostali u Maloj Aziji. Autor misli da zajednički izvor treba tražiti »u zalih dekorativnih motiva najkasnije antike u širokom smislu riječi.« Iz Italije, prema njegovu mišljenju, dolazi utjecaj pletera u Hrvatsku, a iz Bizanta u Srbiju i Gruziju. Mogu dodati jednu svoju primjedbu. Kad sam prije kratkog vremena bio na ekskurziji u Grčkoj, iznenadio sam se kad sam na Akropoli u Ateni kod tzv. Agripina pijedestala naišao na brojne ulomke pleterne ornamentike »starohrvatskog« tipa. Osim toga vidio sam dosta ulomaka sa solarnim simbolima, viticama i groždem, kakvi se nalaze na našim stećcima i drugim sličnim spomenicima. Ne ulazeći u istraživanje porijekla i pojave troprutastog pletera na Akropoli ni ostalih ukrasa, ne mogu izbjeći misao da mnoge stvari, koje smo smatrali isključivo našom specifičnošću, moramo podvrgnuti uspoređivanju i analogiji u širim razmjerima. — Smatra da se ne smije poistovećivati slikare Blaža iz Zadra i Blaža Jurjeva iz Trogira. — Što se tiče crkve sv. Marije na Mljetu, ustraje kod svoga mišljenja da je ona nastala pod utjecajem crkava raške škole, a ne umjetnosti s primorja.

S. Antoljak, Tko je zapravo Brunellijev zadarski knez »Paolo Svigno«?, dokazuje da je to bio Pavao Zrinski.

L. Katić, Gospodarsko stanje Splita i okolice po desetini u prvoj polovici XIX stoljeća, prikazuje desetinu kao državni porez od vremena mletačke vladavine do druge austrijske vlade, tj. 1852. kad je mjesto nje uvedena zemljarina po katastru. Poljoprivredu oko 1800. osvjetljava prema knjizi: »Memorie della Publica società economica di Spalato« (1788), a stanje 1840. daje na temelju službenih procjena desetine.

M. D. Grmek, Izvještaji triju liječnika o putovanjima po Bosni u XVIII stoljeću. Iz izvještaja zadarskog protomedika Dom. Castellija vidi se kako je Venecija uključivala liječnike u svoju diplomaciju i intrige protiv Dubrovčana. S druge strane, nisu ni Dubrovčani zazirali od takvih metoda, što se razabire iz putovanja dubrovačkih fizika.

J. Lučić, Pseudo-Skilakov Arion i Rijeka dubrovačka, dokazuje opravdanost starijeg mišljenja da je Arion identičan s Rijekom dubrovačkom.

A. Marinović, Epigrafski spomenici o rimskom namjesniku Dolabelli u Cavtatu. Obrađuje nov arheološki nalaz sa spomenom toga poznatog rimskog namjesnika u Dalmaciji, a prikazuje i njegovu djelatnost uopće. Autentičnost natpisa

utvrđuje paleografskom analizom slova (*scriptura capitalis monumentalis seu quadrata*). Upozorava da natpis nesumnjivo dokazuje da je Dolabella bio *leg(atus) pro praetore*.

J. Luetić, Dubrovački galijun druge polovine XVI stoljeća. Iznosi na temelju kojih slika i opisa je izrađen model toga broda, koji je dubrovačke majstore brodograditelje stavio u svjetskom okviru na prvo mjesto.

K. Petrov, Dva primera uticaja primorske arhitekture na srednjovekovne makedonske spomenike. Smatra da rozetna tranzena u sv. Atanasiju u Leškom kod Tetova odražava utjecaj s primorja, a da je otvor za rozetnu tranzenu u sv. Nikoli u Ljubotenu kod Skoplja raden direktno pod utjecajem sv. Atanasija, ali preko jednoga primorskog majstora.

B. Telesković-Pecarski, Iluminacija misala MR 166 iz zagrebačke sveučilišne knjižnice, misli da je rukopis pisan krajem XI ili prvih godina XII st. u Dalmaciji i da je nastao pod utjecajem bizantinskog utjecaja, a da bi mogao biti iz trogirске iluminatorske škole.

I. Mitić, Dubrovački konzulati na Malti. Konstatira da je Malta za Dubrovčane bila prolazna stanica na morskom putu za srednji i zapadni Mediteran, a tek u drugom redu i tržište. Konzulat je na Malti osnovan 1744. i postojao je do pada Republike.

J. Milović, Zabilješke grofa Theodora Karacsaya von Walje-Szaka o Petru II Petroviću Njegošu i Crnoj Gori u g. 1837. i 1838 (arhivska građa iz Beča). U tim se pismima odražavaju političke, kulturne i ekonomske prilike u Crnoj Gori toga vremena, a pridonose i potpunijem upoznavanju Njegoševe ličnosti.

C. Fisković, Ivan Rabljanin (prilog o naoružanju dubrovačkih brodova XVI stoljeća). Dokazuje na temelju arhivskih podataka da su Dubrovčani u XVI st. lijevali oružje za brodove i u vlastitim ljevaonicama. Objavljuje nove podatke o najistaknutijem ljevaču bronze Ivanu Krstitelju de Tollis koji je lijevao bombe za različite vrste brodova, a bio je i veoma sposoban ljevač zvona u Dubrovniku. Jedno od njih otkucava i danas satove na gradskom zvoniku, a drugo je u dominikanskoj crkvi. Imao je razvijenu radionicu i radio je s mnogim pomoćnicima. Predmete je ukrašavao u stilu renesanse i štekao je glas u svijetu.

V. Vinaver, Kursevi moneta u Dubrovniku 18. veka. Rezultat je autorova arhivskog rada da kursevi moneta u XVIII st. imaju tri određene epohe: prva, od 1683. do prvih decenija XVIII st., doba je velikog porasta kurseva svih moneta, osobito zlatnika; druga, od 1710 do oko 1780—85, »je veliko doba konstantnih kurseva«; u treće doba, od oko 1780—85, »monetarni sistem doživljava potpuni slom... doba od 1790. jest vreme u kome silovito skaču sve monete osobito zlatnici«. Rasprava obuhvaća prva dva doba.

Z. Kesterčanek, Iz povijesti farmacije u Dubrovniku u XVI stoljeću, ubicira mjesto dviju apoteka u Dubrovniku: kraj sv. Vlaha i druge s južne strane. Obrađuje djelatnost, životni standard apotekara, inventar itd. Na taj način se »tradicijska farmacija u Dubrovniku, uglavnom vezana samo na dvije apoteke, franjevačkog samostana i stare bolnice 'Domus Christi', sada znatno proširuje osvjetljenjem apotekarstva u XVI stoljeću«.

M. Novak, Dubrovnik u sedamdesetim godinama XVIII stoljeća (Izveštaj carskoj vladi u Beču — 1. poglavlje). Objelodanjuje dio izvještaja: Della Repubblica di Ragusii. Ostali dijelovi tiču se vlade, nauke, literature, običaja, čudi, politike vojne snage, državnih prihoda, trgovine, poljoprivrede, ribarstva, vodovoda.

D. Berić, Liječnici, apotekari i brijači autonomnog Splita. Nadopunjuje dosadašnju literaturu novim podacima o pojedinim ličnostima liječnika i njihovu radu.

L. Beritić, Tumba. Daje kronološke podatke o tom utvrđenju od 1430. do 1809. odnosno 1948. Utvrđenje je dominiralo prilazima Bosanci, Dubrovniku, župi dubrovačkoj, Rijeci. Međutim, nije tačno da prvi podatak o Tumbi potječe iz 1430; već 1321. spominje se kao »Tomba comunis« (Div. Canc. 6, 232).

N. Beritić, Pisma Stjepana Rajčevića Johannesu Mülleru. Konstatira da ih ima 34, a ne 16. Ona, prema mišljenju autorice, »osvjetljuju jedno nepoznato razdoblje iz Rajčevićeva života i pružaju dosad najviše podataka o njegovom radu i naučnim preokupacijama«.

M. Despot, O neobjelodanjenom rukopisu Josipa Mikoczyja »Notitiae historicae de civitate Fluminensi«. Konstatira da je rukopis samo fragment iz rukopisnog djela »Geographica Descriptio Regni Croatiae et Slavoniae«, i da opis Rijeke i Severinske županije, objelodanjen na njemačkom jeziku u požunskom časopisu »Ungarisches Magazin«, gotovo doslovce odgovara Mikoczyjevu tekstu, iako se ne odlučuje da taj tekst pripiše samom Mikoczyju.

V. Foretić, Dubrovački arhiv u srednjem vijeku. Na temelju brojnosti isprava dolazi do zaključka da je u XI st. postojao notar, a da se o arhivu općine grada Dubrovnika može govoriti već u drugoj pol. XII st. Opširno prikazuje razvoj notarske službe i pojavu pojedinih arhivskih serija, pa ovaj prilog predstavlja znanstvenu obradu ne samo pojave pojedinih serija, nego i njihove funkcije i historijske uvjetovanosti njihove pojave.

J. Sližiński, Veze Baltazara Bogišića s Poljacima, obrađuje Bogišićevu korespondenciju s nekim poljskim slavistima, dosada slabo iskorištenu.

Ć. Čičin-Šain, Arhivske bilješke o F. Kritonu (o. 1674—1736), daje »prilog građi za historiju Splitske akademije ilirske«.

V. J. Velnić, Latinski medicinski spjev I. Andrije Lupatija iz god. 1772. Dosad nepoznat rukopis djela »De tuenda togatorum ac studiosorum valetudine« medicinskog je i literarnog karaktera i kao »prvo djelo naše profesionalne medicinske književnosti i ujedno djelo dubrovačke latinske književnosti ostaje spomena vrijednim dokumentom dubrovačke medicinske i kulturne prošlosti«.

A. Zaninović, Folklorni zapisi iz Dubrovačke župe. Objavljuje svoje starije i novije zapise, između ostalog zdravicu mladencima, molitvu momku i djevojci kod vjenčanja, pjesmu o dvanaest apostola, šaljivu pjesmu koju je ispjevao dječak od 5 1/2 godina. Na kraju govori o bivšim i sadašnjim guslarima.

J. Perić, Pelješko pomorsko društvo u Orebićima za vrijeme narodne borbe u Dalmaciji (njegov osnutak, uspon i propast). Prikazuje rad društva od osnutka 1865. do prestanka 1889. i odraz narodne borbe na njegov rad.

F. Kesterčanek, Dubrovački renesansni dvorac XVI stoljeća u »Tri crkve« i njegova kronika. U pravom smislu, to je kronika dvorca od časa kad je Vice Stjepović-Skočibuha kupio prvotno zemljište 1572, na kojem će se kasnije podići dvorac, sve do danas.

B. Hrabak, Dubrovačke vesti o Skender-begu Crnojeviću i Crnoj Gori pod njegovom vlašću. Pored obrade nepoznatih podataka iz Dubrovačkog arhiva o Skender-begu i Crnoj Gori u to vrijeme — dosadašnji podaci temeljili su se uglavnom na vijestima iz mletačkog arhiva i turskih deftera — konstatira da je Skender-beg umro 1529. Raspravlja potom o snazi turske, Skender-begove vlasti u Crnoj Gori. Otpor Crnogoraca prema turskoj vlasti bio je, prema njegovu mišljenju, društveno-ekonomski, a ne nacionalno-politički. Upozorava na bunu protiv Turaka 1519. Smatra da se geografski pojam Crne Gore ne može identificirati sa sandžakatom Crnojevića.

J. Lučić

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

Redakcioni odbor:

KONSTANTIN BASTAIĆ

OLEG MANDIĆ

JAKŠA RAVLIĆ

BERNARD STULLI

JAROSLAV SIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV SIDAK

IZDAJE
POVIJESNO DRUŠTVO HRVATSKE
ZAGREB